

Sygn. akt II AKz 366/12

POSTANOWIENIE

Dnia 19 września 2012r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie w II Wydziale Karnym w składzie:

Przewodniczący: SSA Andrzej Olszewski

Sędziowie: SA Janusz Jaromin

SA Andrzej Wiśniewski (spr.)

Protokolant: st. sekr. sądowy Anita Jagielska

przy udziale Prokuratora Prokuratury Apelacyjnej Barbary Rzuchowskiej

po rozpoznaniu w sprawie ***o odszkodowanie i zadośćuczynienie za represje jakich doznał Z. N. w związku z wykonaniem wyroków Wojskowego Sądu Rejonowego w Poznaniu z dnia 13 stycznia 1950r. w sprawie Sr 700/49 i z dnia 18 kwietnia 1950r. w sprawie Sr 210/50***

zażalenia wnioskodawców

na postanowienie Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 27 sierpnia 2012r.

w przedmiocie umorzenia postępowania

na podstawie art. 437 § 1 k.p.k.

postanawia:

utrzymać w mocy zaskarżone postanowienie.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Szczecinie postanowieniem z dnia 27 sierpnia 2012r. umorzył postępowanie w części dotyczącej zgłoszonego wniosku dotyczącego odszkodowania i zadośćuczynienia za represje jakich doznał Z. N. w związku z wykonaniem wyroku Wojskowego Sądu Rejonowego w Poznaniu z dnia 13 stycznia 1950r. w sprawie Sr 700/49 tj. w części dotyczącej dochodzonej kwoty 404.708,28 złotych tytułem odszkodowania i kwoty 256.476,33 złotych tytułem zadośćuczynienia.

Sąd wskazał, że dopuszczalność dochodzenia roszczeń z tytułu wykonania wyroku Sr 210/50 nie budzi wątpliwości i w tym zakresie wniosek zostanie skierowany na rozprawę celem jego rozpoznania merytorycznego, natomiast w części dotyczącej wykonania wyroku Sr 700/49 niemożliwe jest dochodzenie dalszych roszczeń z uwagi na powagę rzeczy osądzonej.

Sąd wskazał, że wnioskodawcom nie przysługują oddzielne roszczenie za represje jakich doznał Z. N., ale zgodnie z art. 8 ust. 1 ustawy „rehabilitacyjnej” roszczenie jakie przysługuje samemu represjonowanemu przechodzi z chwilą jego śmierci na małżonka, dzieci i rodziców. Sąd podkreślił, że sam represjonowany w związku z wykonaniem względem niego wyroku Wojskowego Sądu Rejonowego w Poznaniu w sprawie Sr 700/49 złożył do Sądu Wojewódzkiego w Poznaniu wniosek o zasądzenie odszkodowania za poniesione szkody i zadośćuczynienia za krzywdy. Prawomocnym postanowieniem z dnia 22 czerwca 1992r. w sprawie III Ko 850/91 Sąd Wojewódzki w Poznaniu zasądził od Skarbu Państwa na rzecz Z. N. kwotę 204.088.500 złotych tytułem odszkodowania za poniesione szkody i zadośćuczynienia za doznane krzywdy przez wnioskodawcę Z. N. spowodowane wyrokiem Wojskowego Sądu Rejonowego w Poznaniu

z dnia 13 stycznia 1950r., zaś w pozostałym zakresie wniosek oddalił. To zaś uprawnia do stwierdzenia, iż w przedmiotowej sprawie zaistniała przesłanka powagi rzeczy osądzonej, albowiem roszczenie Z. N. wynikające z art. 8 ust. 1 ustawy lutowej zostało już prawomocnie rozstrzygnięte.

Z powyższym postanowieniem nie zgodzili się wszyscy wnioskodawcy.

A. N. w swoim zażaleniu nie zgodziła się z podstawą prawną umorzenia w części dotyczącej dochodzonej kwoty 404.708,28 zł tytułem odszkodowania i kwoty 256.476,33 zł tytułem zadośćuczynienia. Wskazała, że nie uwzględniono okresu aresztowania i represji w więzieniach Państwowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w O. i w K. w okresie od 10 sierpnia 1949r. do dnia 15 stycznia 1950r.

Wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Szczecinie.

Wnioskodawczyni A. A. wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przyznanie pełnomocnikowi z urzędu kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu albowiem koszty te nie zostały uiszczone.

W uzasadnieniu zażalenia wskazała, że wbrew stanowisku Sądu Okręgowego, nie można się zgodzić, aby co do wszystkich żądań o odszkodowanie i zadośćuczynienie zachodziła powaga rzeczy osądzonej. Nadmieniała, że wypłacone zadośćuczynienie dotyczyło wyłącznie wykonania kary izolacyjnej, w związku z tym nie zgodziła się, by powaga rzeczy osądzonej obejmowała odszkodowania z tytułu trwałego uszczerbku na zdrowiu, utratę dochodów z pracy zarobkowej, utratę praw do dziedziczenia, a także związane z wykonaniem kar dodatkowych.

Wnioskodawcy G. D. i D. N. zarzucili obrazę prawa materialnego, tj. art. 3 ust. 4 i art. 8 ust. 1 oraz art. 8 ust. 4 powołanej ustawy z dnia 23 lutego 1991r. wynikającą z nieuwzględnienia tych przepisów do sytuacji Z. N. i wnieśli o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Szczecinie.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Wniesione zażalenia nie okazały się zasadne.

Przed odniesieniem się do głównego wątku zażeń, należy poczynić kilka zastrzeżeń, które ułatwią rozpoznanie niniejszej sprawy.

Przede wszystkim, zwrot mienia nie może być przedmiotem rozpoznania w trybie art. 8 ustawy z dnia 23 lutego 1991r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. Nr 34, poz. 149 ze zm.), tzw. „ustawy lutowej”. Ustawodawca wyraźnie unormował w art. 10 ustawy lutowej odrębny tryb dochodzenia zwrotu mienia, którego przepadek lub konfiskatę orzeczono na rzecz Skarbu Państwa oraz przedmiotów zatrzymanych w toku postępowania. W razie niemożności zwrotu tych przedmiotów, ich równowartość wypłaca się ze środków Funduszu Reprywatyzacji (art. 10 ust. 1 in fine ustawy lutowej). Kwestia właściwości sądów do orzeczenia zwrotu tych przedmiotów była wielokrotnie przedmiotem uwagi sądów, które konsekwentnie wskazywały, że właściwy jest tryb postępowania cywilnego (wyroki sądów apelacyjnych: w Krakowie z dnia 29 grudnia 2011r., sygn. II AKa 209/11, we Wrocławiu z dnia 30 grudnia 2010r., sygn. II AKa 380/10 i we Wrocławiu z dnia 11 maja 2006r., sygn. II AKa 118/06). Wprost bowiem z przepisu art. 10 ust. 2 ustawy wynikają zasady reprezentacji Skarbu Państwa w procesie, typowe dla postępowania uregulowanego w Kodeksie postępowania cywilnego. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 24 czerwca 2010r., sygn. IV CSK 58/10 wskazał zresztą, że roszczenie przeciwko Skarbowi Państwa ma charakter powództwa o zapłatę. Niewątpliwie zatem w tej części, w jakiej dotyczy kwestii zwrotu przedmiotów, które podlegały przepadkowi lub konfiskacie albo ich równowartości, zaskarżone postanowienie było trafne, gdyż postępowanie w tym zakresie powinno toczyć się wedle przepisów Kodeksu postępowania cywilnego. Na marginesie, również w odniesieniu do żądań zapłaty równowartości przedmiotów podlegających przepadkowi wywodzonych z unieważnienia wyroku Wojskowego Sądu Rejonowego w

Poznaniu w sprawie Sr 210/50 Sąd Okręgowy w Szczecinie również powinien odesłać wnioskodawców na drogę powództwa cywilnego.

Jednym z żądań wnioskodawców było również zasądzenie odszkodowania za utratę praw do dziedziczenia majątku i gospodarstwa rolnego. Zauważając problematyczny związek tego roszczenia z wykonaniem orzeczenia o charakterze represyjnym, należy dostrzec również, że sprawa rozliczeń między spadkobiercami, do których zaliczał się Z. N. była przedmiotem ugody sądowej (k. 186), stąd trudno mówić o szkodzie. Samo natomiast – ewentualne - odjęcie władania nad gospodarstwem rolnym „jest mieniem w rozumieniu art. 10 ust. 1 ustawy” (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 lutego 2006r., sygn. II CSK 135/05, OSNC 2006/11/192), zatem możliwe do dochodzenia jedynie w trybie procesu cywilnego i to nie prowadzonego przed Sądem Okręgowym w Szczecinie. Także i w tej części umorzenie postępowania prowadzonego w trybie art. 8 ust. 1 ustawy było zasadne, nie wnikając nawet w argumentację przedstawioną w zażaleniach.

Przechodząc natomiast do oceny zarzutów podniesionych w zażaleniach wnioskodawców, trzeba stwierdzić, iż opierają się one na błędnych założeniach. Przede wszystkim skarżący podnoszą, że są uprawnieni do podnoszenia nowych roszczeń, gdyż opierają się na nowych dowodach znalezionych po śmierci ojca. Tymczasem podstawą nowych roszczeń, nie objętych powagą rzeczy osądzonej, nie są nowe dowody, ale roszczenia, które wynikają z nowych okoliczności faktycznych powstałych po wydaniu wyroku (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 2012r., II CSK 304/11). Trafnie zatem Sąd Apelacyjny w Szczecinie postanowieniem z dnia 21 grudnia 2009r., wskazał, że wnioskodawcy nie są pozbawieni dochodzenia roszczeń nie zgłoszonych przez Z. N., ale tylko w odniesieniu do nowych okoliczności faktycznych. Żadna zaś ze stron nie wykazała, aby po wydaniu postanowienia przez Sąd Wojewódzki w Poznaniu z dnia 22 czerwca 1992r., Z. N. poniósł nową, nieznaną w tym postępowaniu szkodę lub odniósł nową krzywdę.

Oceniając zatem zakres powagi rzeczy osądzonej, jaki wywołało postanowienie Sądu Wojewódzkiego w Poznaniu z dnia 22 czerwca 1992r. zasądzające od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawcy Z. N. odszkodowanie i zadośćuczynienie za doznane krzywdy spowodowane wyrokiem Wojskowego Sądu Rejonowego w Poznaniu z dnia 13 stycznia 1950r., istotne znaczenie ma sentencja orzeczenia, zaś motywy mają charakter jedynie pomocniczy pozwalający na ustalenie granic powagi rzeczy osądzonej. Sąd Wojewódzki w Poznaniu zaś, oprócz zasądzenia odszkodowania i zadośćuczynienia, w pozostałym zakresie oddalił wnioski Z. N.. Powaga rzeczy osądzonej zachodzi zaś wówczas, gdy zachodzi tożsamość podstaw faktycznych, jak i prawnych. Nie budzi zatem wątpliwości, iż taka tożsamość zachodzi, bowiem podstawą żądań wnioskodawców jest wykonanie tego samego orzeczenia Wojskowego Sądu Rejonowego w sprawie Sr 700/49, a podstawą prawną – tożsamy art. 8 ust. 1 ustawy lutowej. Dlatego należało podzielić przywoływany przez Sąd Okręgowy w Szczecinie pogląd Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 8 sierpnia 2010r., sygn. II AKa 190/10, że na gruncie ustawy lutowej „powaga rzeczy osądzonej będzie zachodzić wówczas, gdy wnioskodawca ponownie wystąpi o to samo, a więc gdy zażąda uzupełniającego odszkodowania z art. 8 ust. 4, podczas gdy już wcześniej występował o to samo roszczenie, albo gdy wystąpi z roszczeniem z art. 8 ust. 1, gdy już wcześniej występował z takim żądaniem”. Tożsamość podstawy prawnej żądania w powiązaniu z tym samym zdarzeniem faktycznym, jakim jest wykonanie unieważnionego wyroku w sposób jednoznaczny prowadzi do akceptacji wyrażonego powyżej poglądu. Jedyną okolicznością, która uzasadniałaby tezę o niejednolitości podstawy faktycznej jest kwestia wykonania kary konfiskaty rzeczy, jednak – jak już wskazano wcześniej – zwrot rzeczy objętej konfiskatą lub jej równowartości może być dochodzony w drodze powództwa w trybie art. 10 ust. 1 ustawy lutowej, a nie we wniosku, o którym mowa w art. 8 ust. 1 ustawy lutowej, będącym przedmiotem rozpoznania w niniejszej sprawie.

Równie przekonujący jest dalszy pogląd, że „nie będzie powagi rzeczy osądzonej, gdy wnioskodawca najpierw wystąpi o odszkodowanie z art. 8 ust. 1, a następnie (w kolejnym wniosku) wystąpi o roszczenie z art. 8 ust. 4 cytowanej ustawy”. Sąd Apelacyjny w Szczecinie pogląd ten podziela, bowiem niewątpliwie ustawa lutowa w dwóch przepisach daje różne podstawy dochodzenia odszkodowania i zadośćuczynienia, czy to z tytułu rehabilitacyjnego uchylenia wyroku w wyniku wznowienia postępowania lub kasacji, czy to z tytułu unieważnienia wyroku. Różne podstawy prawne i brak tożsamości faktycznej uzasadniają przyjęcie braku stanu powagi rzeczy osądzonej w rozumieniu art.

366 k.p.k., co zresztą wprost wynika z art. 8 ust. 4 ustawy lutowej. Ta część rozważań przytoczona została z uwagi na to, że wnioskodawcy w swoich zażaleniach postulują dopuszczalność powtórnego złożenia roszczeń powołując się właśnie na ten judykat Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu, jakby nie bacząc, iż w niniejszym przypadku nie zaistniała okoliczność opisana w art. 8 ust. 4 ustawy lutowej, bowiem wobec Z. N. nie doszło do wznowienia postępowania, ani uchylecia wyroku w drodze kasacji, zaś unieważnienie wyroku uzasadnia tylko jednokrotne skorzystanie z drogi dochodzenia roszczeń w trybie art. 8 ust. 1, co Z. N. już wykorzystał.

Do rozważenia pozostała ostatnia kwestia, związana z powagą rzeczy osądzonej, czyli tożsamości podmiotowej. Sąd przypomina argumentację wyrażoną w uzasadnieniu wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 23 lutego 2012r. w niniejszej sprawie opierającą się na wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 czerwca 2009r., sygn. SK 42/08, uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 27 stycznia 1993r., OSNKW 1993/3-4/16 i w wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 8 listopada 2010r., sygn. II AKa 213/10, że odszkodowanie i zadośćuczynienie nie przynależy rodzinie represjonowanego z tego tytułu, że był on im poddany, ale tylko jemu samemu z tytułu swojej krzywdy i swoich szkód, a na następców prawnych może przejść tylko jego roszczenie. Trybunał podkreślił wprost, że roszczenia te nie są samoistnymi roszczeniami sukcesorów zmarłej osoby represjonowanej. Jednoznacznie zatem należy uznać, że zachodzi tożsamość podmiotowa, bowiem wnioskodawcy występujący w bieżącej sprawie są następcami prawnymi Z. N., który już wystąpił ze swoimi roszczeniami o zadośćuczynienie oraz odszkodowanie i uzyskał prawomocne orzeczenie.

Dlatego niezależnie od tego, czy powagę rzeczy osądzonej oceniać będziemy z punktu widzenia przepisów procedury cywilnej (art. 366 k.p.c.), czy procedury karnej (art. 17 §1 pkt 7 k.p.k.), dojdziemy do ustalenia, że zaskarżone postanowienie Sądu Okręgowego w Szczecinie jest prawidłowe i należało utrzymać w je w mocy. Przekonuje natomiast argumentacja wyrażona w zaskarżonym postanowieniu (odwołująca się do wyroków: Sądu Najwyższego z dnia 30 czerwca 2008r., WA 22/08, Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 18 lutego 2010r., II AKa 10/10, Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 8 sierpnia 2010r., sygn. II AKa 190/10 i Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 25 kwietnia 2012r., sygn. II AKa 109/12), iż podstawą rozstrzygnięcia powinien być przepis Kodeksu postępowania karnego, bowiem przepis art. 8 ust. 3 ustawy lutowej wprost odsyła do rozdziału 58 k.p.k. (za wyjątkiem art. 555, niemającego znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy), ten zaś odsyła do przepisów Kodeksu postępowania cywilnego tylko w kwestiach nie uregulowanych w niniejszym kodeksie (art. 558 k.p.k.).

Na marginesie zauważyć należy, że unieważnienie wyroku Wojskowego Sądu Rejonowego w sprawie Sr 700/49 nastąpiło w dniu 16 września 1991r., a zgłoszenie roszczeń w Sądzie Okręgowym w Szczecinie w dniu 10 grudnia 2008r. co notabene spowodowało, że prokurator występujący w sprawie, na wypadek nieuwzględnienia zarzutu powagi rzeczy osądzonej, podniósł zarzut przedawnienia roszczeń.